

ELi söepiirkondade vahetusprogramm

Tava vahetus Lääne-Makedoonia (EL), Moraavia-Sileesia (CZ) ja Ida-Virumaa (EE) vahel

exchangeEU

Õppevisiit Lääne-Makedooniasse, Kreekasse

Florinas (Kreeka) kogunesid noorte esindajad Lääne-Makedooniast (Kreeka), Moraavia-Sileesiast (Tšehhi) ja Ida-Virumaalt (Eesti), et arutada noorte tõhusat kaasamist õiglasesse üleminekuprotsessi. Kolm piirkonda tutvustasid oma juhtumiuuringuid ja jagasid teavet [EUTeens4Greeni](#) projektide kohta. Eestis, Ida-Viru maakonnal edenes edukalt noorte kliimakogu kus noored andsid oma tagasisidet ning esitasid ministritele ja presidendile 26 ettepanekut, mis aitasid kaasa riiklikele plaanidele ja regionaalsetele strateegiatele. Lisaks korraldas Moraavia-Sileesia kuberner kohtumise õpilastega, et arutada piirkonna ümberkujundamise teemat. Lääne-Makedoonia edendab ELi roheline kokkuleppe piiriülese kodanike dialoogi, mille raames toimub hariduskeskuse ja õiglase ülemineku teemaline noortekonverents. Need jõupingutused on inspireerivad teistele piirkondadele, näidates nende pühendumust noorte kaasamisel jätkusuutliku ja õiglase tuleviku saavutamisse.

EUTeens4Greeni raames rakendavad piirkonnad projekte, mille eelarve on umbes 10 000 eurot iga piirkonna kohta peaaegu **kahe aasta jooksul, eesmärgiga edendada noorte osalust õiglasel üleminekus**. Üks projektidest on suunatud koolinoortele ja kannab nime "Keskkonna Kangelane" kursus. See kursus keskendub Ida-Virumaa projekti ajaloole ja jäätmekäitlusele. Lääne-Makedoonia kolmes projektis on kaasatud põgenemistuba, jätkusuutlikkusega seotud mõistatused ja elav raamatukogu Kozanis, mis tutvustab noortele säästvaid tavasid.

Noorte vahetuse käigus toimus viljakas dialoog territoriaalse õiglase ülemineku kava (TJTP) rakendamise väljakutsete ja kodanike kaasamise üle koos õiglase arengusuuna asekuuberneri, endise Kozani linnapea ja praeguse energia kogukondade presidendiga. Osalejad rõhutasid alt-üles lähenemisviisi, ümberostmise strateegiate, osalusjuhtimise ning kohalike ettevõtjate ja kodanike kaasamise olulisust eduka ülemineku tagamiseks.

ZÁPADNÍ MAKEDONIE, ŘECKO

Rollid	Majutuspiirkond	Mentor
Kaasatud peamised osalejad	Florina aktiivsete noorte ühendus (OENEF)	Europe Direct Lääne-Makedoonia keskus
Ekspertivaldkond	Noorte osaluse ja vabatahtlikkuse edendamine	

MORAVIA-SILESIA, ČESKÁ REPUBLIKA

Rollid	Külalastatav piirkond	Mentee
Kaasatud peamised osalejad	Ostrava Ülikool, Ostrava Expat Centrum, Gymnazium Třinec	
Ekspertivaldkond	Noorte kaasamine, osalemine, lihtsalt üleminek	

IDA-VIRUMAA, ESTONSKO

Rollid	Külalastatav piirkond	Mentee
Kaasatud peamised osalejad	People With Purpose (PWP) Liit	
Ekspertivaldkond	Osalemine, kodanikukogu, noorte kaasamine	

Sidusrühmade kohtumine Just Developmental Transitioni asekuuberneri Grigorisega; Tsioumaris; Foto graaf: Florina aktiivsete noorte ühendus (OENEF)

Piirkonna profiilid

Õiglase ülemineku poole kivisöest eemale

Eelmisel aastal rahastas Euroopa Komisjon märkimisväärselt söepõhiseid TJTP-sid. Need kolm piirkonda on praegu nende rakendamise algusjärgus.

LÄÄNE-MAKEDOONIA, KREEKA

Söe järkjärgulise kaotamise seis¹

Sulgemise eesmärk

KÄIMAS

4000
sötöolist

2028

3

kaevandavat
söekaevandust

3

söejaama töös

20-30%

söküttl elektritoot-
mise osakaal

1 2023. aasta seisuga.

Õiglase energia ülemineku seisund

Kreeka õiglase ülemineku kava sai ametliku heakskiidu Euroopa Komisjonilt 2022. aasta juunis, olles sellega esimene kava, mis seda tunnustust sai. Lääne-Makedoonias moodustavad söekaevandused ja söeküttega elektrijaamad üle 75% Kreeka energiast, muutes selle piirkonna Kreeka suurimaks pruunsöepiirkonnaks. Seetõttu on õiglase ülemineku fond (JTF) keskendunud peamiselt selle piirkonna toetamisele, hõlmates 63% rahastusest. Kava hõlmab ettepanekut asutada „innovatsioonitsoon“, mis soodustab infrastruktuuri arendamist ja uuendusliku ettevõtlust, et lihtsustada üleminekut kivisöe kasutamisest loobumise suunas. Lisaks on kavas laialdaselt kasutusele võtta vesinik linnakeskkonnas ülemineku ajal.

MORAAVIA-SILEESIA, TŠEHHI VABARIIK

Söe järkjärgulise kaotamise seis

Sulgemise eesmärk

KÄIMAS

5000
sötöolist töötas

2024

2

kaevandavat
söekaevandust

0

Töötab 0
söejaama

16%

söküttl elektritoot-
mise osakaal

Õiglase energia ülemineku seisund

Septembris kiitis Euroopa Komisjon heaks Tšehhi territoriaalse õiglase ülemineku plaani (TJTP), mis võimaldab Tšehhi Vabariigil saada juurdepääsu 1,64 miljardi euro suurusele toetusele õiglase ülemineku fondist (JTF) kolme söekaevanduspiirkonna jaoks. Üks nendest piirkondadest on Moraavia-Sileesia, mis on Tšehhi Vabariigi suurim söekaevanduspiirkond ning seisab silmitsi mitmete keskkonnaprobleemidega, sealhulgas õhusaaste ja põhjavee saastumine, mis on tingitud tööstustegevusest. JTF investeerib nende probleemide lahendamiseks saastest puhastamise projektidesse ning eraldab vahendeid ka energia salvestamise ja teadusuuringute jaoks.

IDA-VIRUMAA, EESTI

Söe järkjärgulise kaotamise seis

Sulgemise eesmärk

KÄIMAS

2000
sötöolist

2040²

18

kaevandavat põlevki-
vikaevandust

7

Töötab 7
söejaama

37%

u. 37% söeküttl elektri-
tootmise osakaal

Õiglase energia ülemineku seisund

Euroopa Komisjon kiitis 2022. aasta oktoobris heaks Eesti territoriaalse õiglase ülemineku plaani (TJTP), mis keskendub Ida-Virumaale, Eesti kõige süsinikumahukamale kaevanduspiirkonnale. Plaan hõlmab 354 miljoni euro suurust toetust õiglase ülemineku fondist (JTF), mille eesmärk on ellu viia sotsiaalselt õiglane roheline üleminek. TJTP keskendub töökohtade loomisele, pakudes rahalist abi ning hoolikalt kavandatud ümberõppeprogramme töötajatele üleminekuperioodil. Lisaks on kavas investeerida rohelse energia tootmisse ning mitmekesise majanduse arendamisse.

2 Eesti on seadnud eesmärgiks lõpetada põlevkivist elektri tootmine aastaks 2035, lõpetada põlevkivi järkjärgult energiatootmises aastaks 2040 ja jõuda kliimaneutraalsuseni 2050. aastaks.

Ühised väljakutsed

Mõlemad piirkonnad seisavad silmitsi ühiste väljakutsetega:

➤ Piirkonnad seisavad silmitsi struktuuriliste nõrkustega, nagu ajude äravool, mis on tingitud töövõimaluste puudumisest ja noorte piiratud atraktiivsusest;

➤ Noored seisavad silmitsi olulise takistusega õiglase ülemineku protsessis aktiivsel osalemisel, eelkõige teadmiste puudumise ja õiglase ülemineku protsessi mõistmise puudumise tõttu;

➤ Vähem võimalusi arvamusel avaldada ja õiglasel üleminekul osaleda. See väljakutse tuleneb erinevatest teguritest, sealhulgas vanuselisest diskrimineerimisest, esindatuse puudumisest ja piiratud juurdepääsust otsustusprotsessidele.

Fookusteemad

Kohalike kogukondade kaasamine ja toetus on olulised tegurid üleminekul vähese CO₂-heitega majandusele. Noortel on selles protsessis erakordselt oluline roll, kuna nad on otseselt seotud tuleviku kujundamisega. Seetõttu on nende arvamused, mured ja püüdlused jätkusuutlikuma majanduse suunas üliolulised dialoogi edendamiseks üleminekuteemadel.

Noorte kaasamine õiglasesse üleminekuprotsessi

Vahetusprogramm keskendus noorte tõhusale kaasamisele õiglase üleminekuprotsessi. Selleks kavandati mitmeid tegevusi, sealhulgas kohalike omavalitsuste kaasamine noorte töölevõtmisse, noorte maine parandamine, noorteprojektide ja koolidevaheliste konkurside korraldamine ning mentorluse kaudu toetamine. Samuti sooviti luua rohkem koostöövõimalusi, kasutada sotsiaalmeediat peamise uudistekanalina ning rakendada gamification-lähenemisi õiglase ülemineku teemalise suhtlemise edendamiseks.

Projekti elluviimine

Noorte esindajad arutasid projekti elluviimisel noorte rolli ja vajalikke oskusi. Tähtsaks peeti tõhusat suhtlemist, teadmisi tulevase tööturu kohta ning probleemide lahendamise oskusi. Noored vajavad tõhusaks panustamiseks teavet üleminekuprotsessi, olemasolevate võimaluste ja asjakohaste uurimisressursside kohta. Rõhutati piirkondlike vajaduste mõistmist, kriitilise mõtlemise arendamist ja positiivset suhtumist. Teadmised annavad jõudu ning mängivad olulist rolli mitme eesmärgi saavutamisel.

Soovitused

- + Noorte õiglasesse üleminekusse kaasamiseks kasutage võrguplatvorme, suhtlusvahendeid ja mängulisust. Nende digitehnoloogia tundmine muudab nendeni jõudmise, teavitamise ja tõhusa kaasamise lihtsamaks;
- + Luua kaasav süsteem noorte suurema kaasamisega, näiteks parem esindatus otsuste tegemisel, suurem juhendamine, rohkem koostööruume ning kaasamine telesaadetes ja aruteludes;
- + Luua õppeprogramme, ümberõppimisvõimalusi ja kultuurivahetusi, et varustada noori kaasaegse tööjõuga töötamiseks. Andekate spetsialistide kodumaale jäämise julgustamine soodustab kohalikku majanduskasvu ja õitsengut;
- + Noorte vajaduste mõistmine ja nendega tegelemine: poliitikakujundajad ja kogukonna juhid peavad ennetavalt toetama kohalike talentide arendamist, meelitama ligi paljutöötavaid tööstusharusid ja edendama ettevõtlikkust;
- + ökosüsteem, et vastata noorte püüdlustele. Esindamine otsustusprotsessides võib aidata neid vajadusi tuvastada ja nendega toime tulla;
- + Luua keskkond, mis toetab noorte kasvu ja heaolu, pakkudes ressursse, sotsiaalseid võimalusi ja tuge. See hoiab ära ajude äravoolu ja loob sөpiirkondades tulevastele põlvkondadele jätkusuutliku tuleviku.

“Meil oli ainulaadne võimalus õppida, kuidas teised riigid muutusele lähenevad. Meie piirkond saab seega saadud teadmisi oma arengus edasi rakendada.”

Vojtěch Meier, VSB Tehnikaülikool
Ostrava, Moraavia-Sileesia

“Vahetus on olnud suurepärase hariv kogemus kõigile osalejatele ja inspireerinud palju värskaid ideid, mida saaksime ellu viia meie kodumaad.”

Julia Politševa, Eesmärgiga inimeste Liit
juhatuse liige, Eesti, Ida-Virumaa

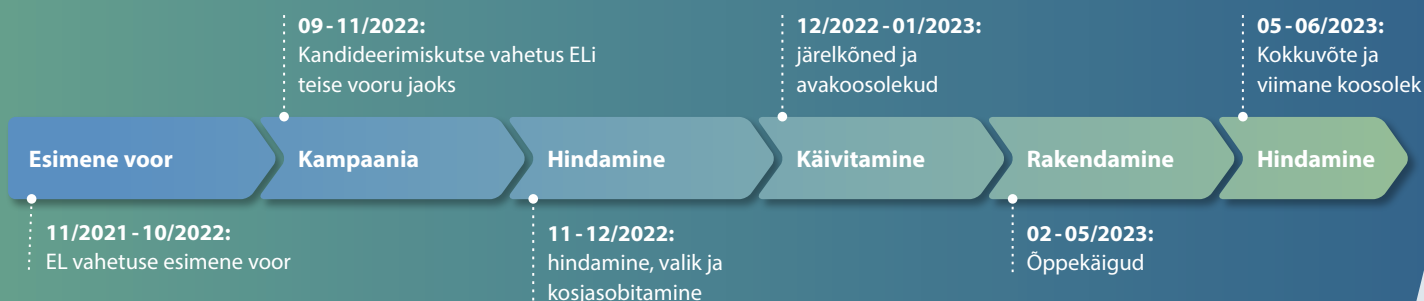
Õpingud

- ✓ Praegune süsteem ei ole loodud noorte vajaduste rahuldamiseks, mis võib viia nende tõrjumiseni ja eraldatuseni;
- ✓ Noored võivad olla kalduvamad osalema õiglase ülemineku algatustes, kui neid juhivad inspireerivad eeskujud, kes tegutsevad eestkõnelejatena;
- ✓ Teave õiglase ülemineku kohta ei ole kergesti kättesaadav ja sageli ei esitata seda arusaadaval viisil;
- ✓ Et üleminek oleks edukas, peab juhtimisstruktuur olema suurem osalus. Investeeringud kohalikesse ettevõtetesse, energiakogukondadesse, inimeste oskustesse ja motivatsiooni on vajalik.

Programmi arendamine

ExchangeEU programm koosneb kahest vahetusvoorst, mis toimuvad novembrist 2021 kuni juunini 2023. Esimene voor toimus novembrist 2021 kuni oktoobrini 2022, ja teine voor algas 2022. aasta novembris. Iga vooru raames seotakse kandidaatpiirkonnad vastavalt nende õiglase ülemineku ja kivisöe järkjärgulise kaotami-

se trajektooriga. Seejärel töötavad sobitatud piirkonnad tihedas koostöös, et arendada välja õppevisiit ühte piirkonda, mis põhineb nende enda vajadustel ja teemahuvidel. Määratud vahetuskorraldajad pakuvad neile kogu protsessi vältel tuge ja abi.

ExchangeEU kohta

VahetusEL on Euroopa Liidu (EL) programm, mis on suunatud söe, ligniidi, turba ja põlevkivi (kivisüsi +) piirkondadele, kes läbivad üleminekuperioodi. Programm on osa algatusest nimega üleminekujärgus olevate söeregioonide algatus (CRIT) ja seda juhib Euroopa Komisjon.

Tunnistades vajadust kiirendada õiglast ja vähese süsinikdioksiidheitega energia üleminekut Euroopas, hõlbustab vahetusEL koostööd ja vastastikust õppimist ELi söe + piirkondade vahel, et edendada õiglase energia ülemineku strateegiate rakendamist. Peamine eesmärk on toetada ELi söe + piirkondi, et dekarboniseerida oma energiasüsteeme, kaitstes samal ajal töötajaid ja kogukondi majandusliku mitmekesistamise ja tehnoloogilise innovatsiooni kaudu. Programmi ajal jagavad osalevad piirkonnad kogemusi ja teevad koostööd praeguste väljakutsete ületamiseks, millega nad oma õiglase ülemineku protsessides silmitsi seisavad. Sellisena avab vahetusEL võimaluse luua laiapõhjaline praktikute võrgustik.

Teise taotlusvooru tulemused

Kokku on osalema valitud **17 Coal+ üleminekuperioodi piirkonda**

Sobitamisprotsessi tulemuseks oli **9 vahetust**, sealhulgas 5 piirkonnapaari ja 4 piirkonna kolmnurka

Osalevad piirkonnad esindavad kokku **11 ELi liikmesriiki** : Bulgaaria, Tšehhi Vabariik, Horvaatia, Eesti, Saksamaa, Kreeka, Ungari, Poola, Slovakkia, Sloveenia ja Hispaania

Külastage meie veebisaiti

Külasta Just Transition Platform veebilehte

Telli meie uudiskiri

Külastage meie sotsiaalmeedia kanaleid

ExchangeEU ios osa [söepiirkondade üleminekualgatusest /CRIT](#)